

Strategie předcházení šikaně a dalším projevům rizikového chování

- I. metodický pokyn k prevenci a řešení šikany mezi žáky ZŠ
- II. metodický pokyn k primární prevenci rizikového chování u žáků ZŠ
- zpracováno podle
  - a) Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016)
  - b) Metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (č. j.: 21291/2010-28)
- dokument je součástí preventivního programu pro školní rok 2018/2019

I. metodický pokyn k prevenci a řešení šikany mezi žáky ZŠ

- školní program proti šikanování je součástí Minimálního preventivního programu ZŠ Jana Husa a MŠ Písek
- dle platného Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016)
- na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy
- koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence, ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP.
- za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy
- cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí
- důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo, či ne

Naše cíle jsou:

1. vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, které omezuje vznik šikany
2. zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo, či ne
3. zvyšovat kompetence pedagogických zaměstnanců k rozpoznání počínající šikany, k účelnému řešení šikany a zamezení jejímu dalšímu trvání.

Krizový plán pro řešení šikanování

- minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde
- žáci a jejich zákonní zástupci jsou každý školní rok na začátku školního roku seznámeni se základními dokumenty školy, mezi které patří i Minimální preventivní plán včetně Programu proti šikanování
- žáci jsou seznamováni tematikou ve vyučovacích hodinách
  - na 1. stupni zejména v prvouce, vlastivědě a přírodovědě
  - na 2. stupni především v občanské výchově, rodinné výchově
  - v rámci preventivních a vzdělávacích programů
- zákonní zástupci jsou informováni na třídních schůzkách, na webu školy
- o pomoc či radu se žáci a zákonní zástupci mohou obrátit na třídního učitele, školního metodika prevence, výchovného poradce, ředitelku školy
- využít lze ústní jednání či písemné sdělení na školní adresu jednotlivých zaměstnanců
- v případě závažného sdělení bude vždy vyvoláno osobní jednání ve škole, ke kterému je možno přizvat odborníka na danou oblast

Východiska pro předcházení a řešení šikany

- na škole pracuje jeden školní metodik prevence
- na škole pracují dva VP, pro I. a II. stupeň
- rizikové chování žáků je vždy posouzeno z hlediska, zda se jedná o stadium a formu šikany a rozhodnuto, zda řešení zvládne škola sama nebo zda si povolá odborníka/jinou instituci
- škola spolupracuje s PPP, OSPOD, PČR a dalšími organizacemi a institucemi při řešení konfliktních situací i méně závažného charakteru než jsou pokročilá stadia šikany nebo její neobvyklé formy
- škola aktivně spolupracuje s rodiči na ochraně a bezpečnosti žáků před různými druhy rizikového chování
- v souladu s pracovním řádem je zajištěn dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole, v ŠJ, v ŠD
- kompetence školního metodika prevence a výchovného poradce je stanovena v souladu s platnými předpisy

Obecné zásady pro úspěšnou prevenci

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky
- vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání
- v jednání jsou žák i učitel partnery, kteří respektují sebe navzájem, svoje práva a plní si svoje povinnosti
- udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- jasně se vymezit proti projevům rizikového chování
- informovat žáky, ale i rodiče, na koho se obrátit při problémech (třídní učitel, výchovný poradce, vedení školy, metodik prevence, linka důvěry...)
- snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ní

Prevence ve vyučovacích hodinách

- TU sledují vztahy ve třídě, podílí se na rozvoji pozitivních vztahů mezi žáky a na zlepšení třídního klimatu.
- ve třídě, kde se objeví sebemenší náznaky nekázně či jiného porušování školního řádu třída vypracuje svoje pravidla, vyvěsí si je ve třídě a řídí se jimi. Pravidla si třída může vypracovat i preventivně
- důležitá je pravidelná a důsledná kontrola ze strany všech vyučujících
- žáci jsou poučeni o tom, co je a co není rizikové chování (specifikace šikany), na koho se mají obrátit, mají-li na šikanu podezření
- učitelé se soustřeďují na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí

Spolupráce s rodiči

- rodiče jsou seznámeni se základními dokumenty formou webových stránek, ve škole
- jakékoliv podezření na šikanu svého dítěte hlásí buď třídnímu učiteli, vedení školy, výchovné poradkyni či školnímu metodikovi prevence

- rodičům jsou umožněny pravidelné schůzky a možnost kontaktovat kohokoli z pedagogických pracovníků ve škole po předchozí domluvě nebo v době konzultačních hodin

Předávání informací

1. pravidelně - na pedagogických radách
2. průběžně - kdokoli z pracovníků ZŠ zaznamená jakékoli příznaky rizikových vztahů a nevhodného chování mezi žáky, ihned to sdělí třídnímu učiteli, ten předává informace výchovné poradkyni pro daný stupeň, ŠMP a oni vedení školy
3. jednorázově - v případě potřeby – dle aktuální potřeby

Evaluace

- vyhodnocování programu probíhá
  - průběžně na čtvrtletních poradách
  - celkové hodnocení se provádí 1x ročně na konci školního roku
- seznámení žáků a jejich zákonných zástupců s programem proti šikanování probíhá vždy na začátku školního roku adekvátně k věku žáků
- žáci jsou seznámeni v průběhu předmětů, kam je tematika prevence zařazena
- rodiče mají informace na webu školy, mohou je získat na přístupném místě ve škole, během třídních schůzek

ZŠ má vytvořen plán pro řešení šikany „**POSTUP ŠKOLY PŘI DIAGNOSTICE A VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY**“

- tento plán je pro všechny zaměstnance školy závazný
- šetření šikany vždy provádí ŠMP ve spolupráci s VP a užším týmem, který tvoří dále třídní učitelka, zástupce daného stupně ZŠ a ředitel školy

POSTUP ŠKOLY PŘI DIAGNOSTICE A VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY

- škola je povinna řešit šikanu ve škole a na akcích pořádaných školou, mimo školu je to věc policie a rodičů
- diagnostiku a vyšetřování šikany provádí osoba, která má sílu celý proces ustát
- důležitá je opora u vedení školy, kolegů, ...

PRVNÍ KROK - ODHAD ZÁVAŽNOSTI ONEMOCNĚNÍ

- okamžitě informovat výchovnou komisi (vedení školy, ŠMP, VP, TU)
- velmi důležité je určit, zdali vzniklý problém vyřešíme sami nebo jestli zahájit spolupráci s odborníkem

4 kritéria:

1. způsob chování, výpovědi obětí a svědků
2. závažnost a četnost agresivních projevů
3. čas – jak dlouho šikanování trvá
4. počet agresorů a obětí

Oznámení vedení školy, plán řešení a vymezení rolí – jednotný postup

DRUHÝ KROK - ROZHOVOR S INFORMÁTORY A OBĚTÍ (ŠMP+VP+TU, vychovatelky ŠD)

A. Rozhovor s informátory (osoba, která na problém upozornila)

- nereagovat obranně
- nepochybňovat
- chránit zdroj a obsah informací
- zvýšit pozornost ve třídě, kde se problém objevil
- ověřování informací
- po odchodu informátora si vše zapsat

B. Rozhovor s obětí

- rozhovor vést diskrétně, aby o něm ostatní nevěděli
- nereagovat obranně
- nepochybňovat
- ověřovat výpovědi
- neslibovat něco, co nemůžeme splnit
- vše zapsat

TŘETÍ KROK - VYTIPOVÁNÍ VHODNÝCH SVĚDKŮ

- spolupráce s informátory (důležití jsou žáci, kteří sympatizují s obětí ...)
- výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana oběti)

ČTVRTÝ KROK - INDIVIDUÁLNÍ ROZHOVORY SE SVĚDKY

- nekonfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonné zástupce
- konfrontaci svědků připustit, pouze při protichůdných informacích

PÁTÝ KROK - OCHRANA OBĚTI

- zvýšená pozornost v kolektivu - zpřísnit dozory (kontrolovat pohyb dětí na WC, cestou do školy a ze školy, po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma atd.)
- doporučit rodičům odborníka z PPP, SVP nebo jinou vhodnou instituci

ŠESTÝ KROK - ROZHOVOR S AGRESORY, PŘÍPADNĚ KONFRONTACE MEZI NIMI

- popis a zmapování vzniklé situace
- utřídění informací (porovnání důkazů, znalost vztahů v kolektivu)

SEDMÝ KROK - VÝCHOVNÁ KOMISE

- výchovná komise + rodič + odborník - (postih agresora – odkaz na Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 5 – výchovná opatření)

Příklad postupu výchovné komise:

- úvod, přivítání
- seznámení rodičů s problémem
- postoj školy k nevhodným projevům chování – vedení školy
- vyjádření zákonných zástupců žáků
- návrh zákonných zástupců, jak zlepšit situaci svého dítěte (agresora)- spolupráce se školou
- seznámení rodičů s možnými řešeními, které navrhuje škola
- dohodnout se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) - TU
- zpětná kontrola - TU
- upozornit rodiče na možnost dalších přísnějších výchovných opatření v případě selhání

Zákonní zástupci žáků by měli být zváni na jednání ve škole jednotlivě, písemnou formou. Z každého jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, předmět jednání, závěrečná ustanovení, podpisy všech zúčastněných a souhlas rodičů s navrhovaným opatřením).

OSMÝ KROK - ROZHOVOR SE ZÁKONNÝMI ZÁSTUPCI OBĚTÍ (VÝCHOVNÁ KOMISE)

- informovat zákonné zástupce o zjištění, závěrech, případně dalších opatřeních
- časový horizont pro sledování situace - 14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima
- spolupráce (ochrana oběti)

Konkrétní odborník zabývající se problematikou šikany:

- pedagogicko-psychologická poradna
- praktický lékař
- středisko výchovné péče aj.

DEVÁTÝ KROK - PRÁCE S CELOU TŘÍDOU

- uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)
- nastavení pravidel v kolektivu - TU + ŠMP a informování pedagogického sboru
- sledování třídy
- cíleně pracovat na zlepšení vztahů v kolektivu, v případě pokračující šikany kontaktovat ŠMP, VP, popř. odbornou instituci

STRATEGIE VYŠETŘOVÁNÍ:**A. Hlavní zásady:**

- je třeba ochránit informátory před pomstou agresorů
- vyšetřování obětí i svědků, ale i agresorů je realizováno tak, aby ostatní nemohli vyhodnotit, co kdo řekl

B. Postup při vyšetřování:

1. rozhovor s informátory a oběťmi
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální rozhovory se svědky
4. zajištění ochrany obětem
5. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi, nikdy nekonfrontovat oběť a agresora

C. Cíle vyšetřování:

1. Kdo je obětí? Kolik je obětí?
2. Kdo je agresorem? Kolik jich je?
3. Kdo je iniciátorem, kdo se pouze účastní?
4. Co, kdy, kde a jak konkrétního dělali agresori obětem?
5. K jakým závažným agresivním projevům došlo?
6. Kde byli a co dělali ostatní svědkové?
7. Jak dlouho šikanování trvá?

Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné zapsat a uspořádat do důkazního materiálu.

D. Taktika vyšetřování:

- pružná, alternativní
- závisí na věku dětí a na dalších okolnostech
- u pokročilé šikany je taktika razantnější a důraznější
- metody musejí mít vždy charakter překvapení a skrytosti

KRIZOVÝ SCÉNÁŘ PŘI ZJIŠTĚNÍ POKROČILÉ ŠIKANY:**A. Odhad závažnosti situace****1. Chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra:**

strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, popírání násilí, špatná spolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – sebeobviňování

2. Závažnost a četnost agresivních projevů:

brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování

3. Doba, po kterou šikanování probíhá:

probíhá-li déle než tři měsíce, jedná se o rozvinutější formu šikany

Při odhadu závažnějších forem a stádií šikanování je závazný krizový plán, který upravuje:

- způsob ochrany oběti
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o spolupráci specializovaného odborného zařízení
- zajištění spolupráce a organizačních podmínek
- opatření – školní řád, klasifikační řád, pracovní řád
- způsob další práce se třídou

B. Strategie vyšetřování

- zajištění bezpečí oběti, příp. informátora
- zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích
- rozhovor s informátory, obětí – dokumentace poskytnutých údajů
- zahájení spolupráce s odborným zařízením – odborník na vyšetřování šikany, policie
- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost

C. Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty – rozdělení kompetencí
- zajištění ochrany oběti, informátora (pravidelná setkání, telefonní kontakt, zajištění odborné péče, sledování oběti)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- jednání výchovné komise - realizace opatření
- oznámení o potrestání agresorů – vyjádření stanoviska a postoje školy
- náprava kolektivu - intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace třídy (vyloučit z kolektivu jádro agresorů, realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření)

„Nikdo nemá právo druhému ubližovat.“

Postupy řešení šikanování - návod pro žáky a rodiče

- *Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál?*
  - *Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto?*
  - *Překonej strach a braň se.*
  - *Jak se můžeš bránit?*
1. zajdi za svým třídním učitelem
  2. zajdi za paní učitelkou Tatianou Kučerovou
    - metodikem prevence a výchovným poradcem pro 2. stupeň ZŠ
    - najdeš ji v kabinetu TV
  3. zajdi za paní učitelkou Věrou Chvalovou
    - výchovným poradcem pro 1. stupeň ZŠ
    - najdeš ji ve sborovně v 1. Patře nové budovy
  4. zajdi za panem ředitelem, panem zástupcem pro 1. st, 2. St ZŠ
  5. svěř se rodičům
  6. svěř se kamarádům
  7. použij linku důvěry 116 111, která je bezplatná
  8. webové stránky s tematikou školní šikany a kyberšikany
    - *společenství proti šikaně, www.sikana.org*
    - *e-nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz*
    - *Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz*
    - *sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz*
    - *poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz*
    - *internet poradna, www.internetporadna.cz*
    - *kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu na internetu, www.Horka-linka.cz*
    - *poradna E-Bezpečí - linka zaměřená na prevenci rizikového chování na internetu, www.napisnam.cz*

„Nikdo nemá právo druhému ubližovat.“

Postupy řešení šikanování - návod pro učitele

A. Pro vyšetřování počáteční šikany

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem. (Zvýšený dohled dozorujícího učitele.)
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
6. Pohovor s rodiči oběti a agresora (ne konfrontace)

B. Pro pokročilou šikanu s neobvyklou formou

- výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžadující následný postup
1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
  2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
  3. Vlastní vyšetřování
  4. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
  5. Pokračující pomoc a podpora oběti.
  6. Vyrozumění rodičů.
  7. Nahlášení policii.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

II. metodický pokyn k primární prevenci rizikového chování u žáků ZŠ

- cílem výchovně vzdělávacího působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů je zodpovědnost žáků
  - za své vlastní chování
  - způsob života, přiměřený jejich věku
- primární prevence rizikových projevů chování u žáků je zaměřena na předcházení zejména následujícím rizikovým projevům v chování žáků
  1. interpersonální agresivní chování (agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie)
  2. delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům – vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny
  3. záškoláctví a neplnění školních povinností
  4. závislostní chování - užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
  5. rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů
  6. rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
  7. spektrum poruch příjmu potravy
  8. sexuální rizikové chování
- základním principem strategie primární prevence je výchova žáků
  - ke zdravému životnímu stylu
  - k osvojení si pozitivního sociálního chování
  - k zachování integrity osobnosti s cílem zabránění výskytu rizikového chování
  - k omezení škod, způsobených jeho výskytem mezi žáky

Základními kompetencemi prevence v rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu jsou

- zvyšování sociální kompetence
- posilování komunikačních dovedností
- vytváření pozitivního sociálního klimatu
- formování postojů ke společensky přijatelným hodnotám

Posilování schopnosti vypořádat se s odmítnutím, zklamáním, selháním

- Nácvik schopnosti řešit problémové situace
- porozumění sám sobě a druhým lidem
- uvědomění si emočních stavů a jejich příčin, ovlivňování emocí, jejich střídání
- pochopit konflikt, jak vzniká a způsob jeho řešení

Základní škola Jana Husa a Mateřská škola Písek, Husovo nám. 725

Platnost od 13. 1. 2017

Mgr. Jan Adámek, ředitel školy